

MILJØVERNDEPARTEMENTET

Drift og vedlikehold av vei - og jernbanenettet og lufthavner – spredning av fremmede organismer

Anne Kjersti Narmo og Gaute Voigt-Hanssen,
Miljøverndepartementet

Halvdagsseminar om naturmangfoldloven,
MD 14.11.2012

Hva truer naturmangfoldet?

Arealbruk

Forurensning

Foto: Marianne Gjørv

Klimaendringer

Foto: Svetek

Fremmede organismer

Foto: Anne Kjersti Narmo

Overhøsting

Foto: Marianne Gjørv

Bakgrunn

- Konvensjonen om biologisk mangfold (CBD) - Globalt delmål for fremmede arter
- Naturmangfoldloven
 - kap IV om fremmede organismer
- Tverrsektoriell nasjonal strategi og tiltak mot fremmede skadelige arter (2007)
 - mål, prinsipper, strategier og konkrete tiltak mot fremmede arter i relevante myndighetssektorer
 - Direktoratets forum (DN ansvarlig)
 - 3-trinns tilnærming: forebygge, bekjempe/utrydde og kontrollere/begrense videre spredning.

Hvorfor er tiltak for å begrense fremmede arter nødvendige?

- Trussel mot stedegen natur / utkonkurrerer naturlig hjemmehørende arter
- Er bærere av parasitter/sykdommer
- Strukturendringer i naturtyper
 - Endrer artssammensetning og økologiske funksjoner
 - Endrer jordsmonn
- Endrer landskapet, med konsekvenser bla. for reiseliv, friluftsliv og naturopplevelser
- Fjerning – dyrt og vanskelig

Bilder: Rynkerose i naturreservater i Oslofjorden. Rynkerose har vært populært i grøntanlegg inkl. veianlegg. Nypene til *Rosa rugosa* spres bl.a. via sjø og fugler.

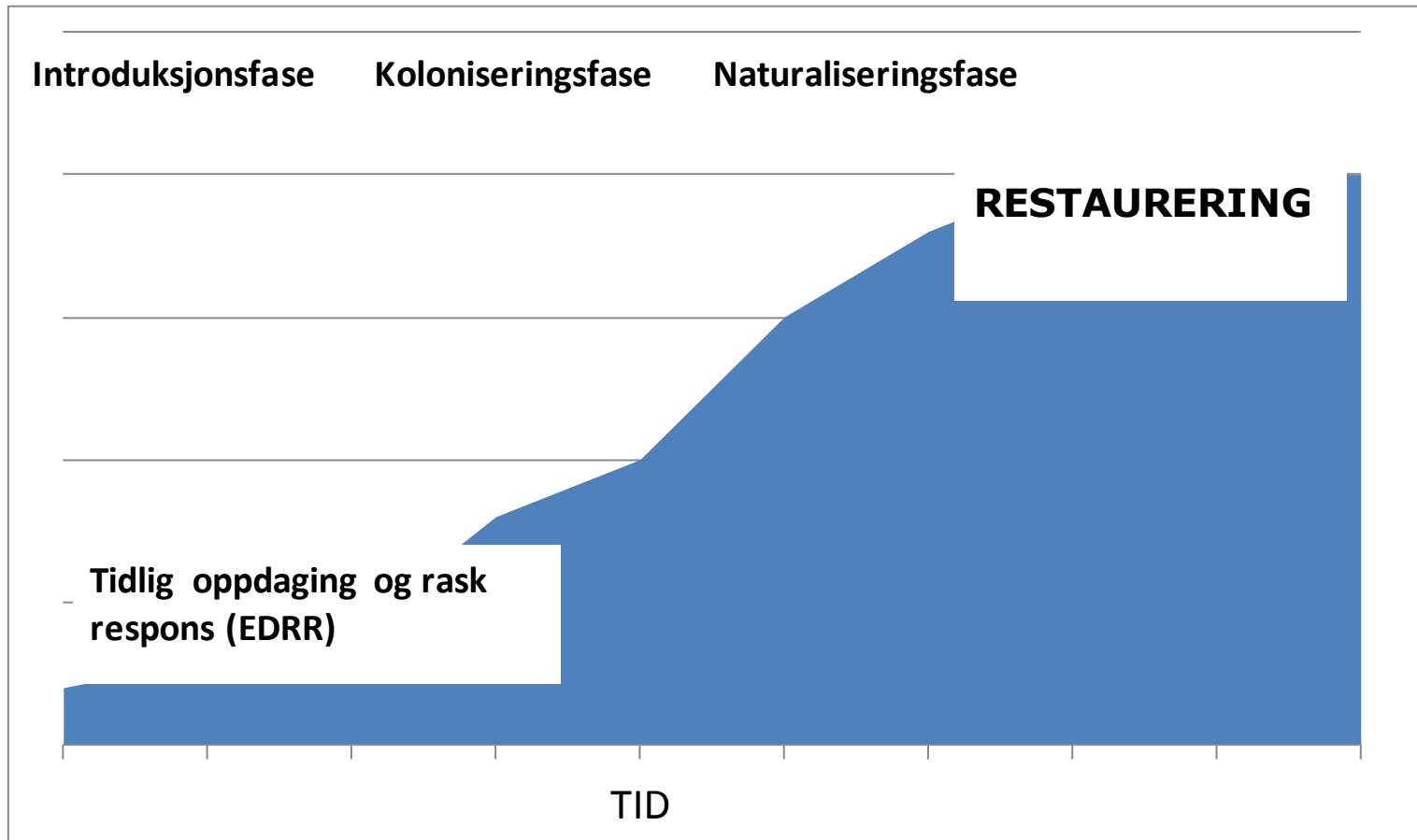

Foto: Anne Kjersti Narmo

Foto: Anne Kjersti Narmo

Tiltak mot invaderende fremmede arter – ulike faser

Fremmede organismer langs vei, bane og ved lufthavner

Aktuelle arter

- Landlevende planter
- Vannlevende organismer (f eks *Gyrodactylus salaris*, krepsepest og vasspest)
- Følgeorganismer (f eks insekter)
 - Planteskadegjørere reguleres i Matloven, ikke i NML

Hvor finnes artene?

- Nesten overalt... "Fremmede skadelige arter finnes over store deler av landet i svært mange naturtyper. Derfor er det mulig å påtreffe fremmede arter i nesten alle vegprosjekt." (fra SSVs handlingsplan for Midt-Norge)

Spredningsmåter

- Tilsiktet / utilsiktet
- Innførsel / utsetting

Bilder: kanadagullris, hagelupin og kjempespringfrø.

Foto: Anne Kjersti Narmo

Foto: Anne Kjersti Narmo

Foto: Åsmund Tysse

Spredningsveier - samferdsel

For en del innførte plantearter utgjør jernbane og vei viktige spredningsveier

Samferdselssektoren kan bidra til spredning av fremmede organismer (fra tverrsektoriell strategi):

- Ved utplanting og såing av fremmede arter
- Ved å legge mark brakk slik at nye arter lettere får etablere seg
- Ved slått av sideterreng
- Ved forflytning av masse og maskiner i forbindelse med anleggsvirksomhet
- Ved at nye forbindelser (bruer/tunneler) gir adgang for nye arter, blant annet rovdyr.
- ved spredning fra et vassdrag til et annet gjennom vannbruk (spyling, vasking, vanning, m.m.)

Bilde: parkslirekne

Foto: Anne Kjersti Narmo

Lufthavner

Sola flyplass. Lynghei med oppslag av løvkratt og sandlupin/jærlupin..

Foto: Rune Solvang, Asplan Viak.

Veinettet

Foto: Tom Schandy

Jernbanenettet

Foto: Daniel S. /Wikipedia Commons

Generell aktsomhetsplikt (§ 6)

“Enhver skal opptre aktsomt og gjøre det som er rimelig for å unngå skade på naturmangfoldet i strid med målene i §§ 4 og 5. Utføres en aktivitet i henhold til en tillatelse av offentlig myndighet, anses aktsomhetsplikten oppfylt dersom forutsetningene for tillatelsen fremdeles er til stede.”

- Gjelder “enhver”, dvs. både personer, bedrifter og det offentlige.
- Medfører to plikter:
 1. Skaff deg kunnskap om naturen du påvirker
 2. Unngå skade i strid med forvaltningsmålene

Foto: Anne Kjersti Narmo

Aktsomhetsplikten, forts.

- Ikke enhver skade skal unngås, jf. henvisningen til forvaltningsmålene.
- Ved tvil bør tiltakshaver kontakte kommunen eller Fylkesmannen.
- Særskilte aktsomhetsplikt for utvalgte naturtyper i § 53 første ledd (se Håndbok 31 – 2011 Veileder til forskrift om utvalgte naturtyper).
- Skal tas særskilt hensyn til forekomster av utvalgte naturtyper

Kunnskap om fremmede organismer

Arters økologiske risiko:

- Fremmede arter i Norge - med norsk svarteliste 2012 er en sentral del av kunnskapsgrunnlaget
 - Videreutviklet metodikk
 - Omfanget av risikovurderte planter er økt kraftig siden forrige versjon fra 2007
 - Risikokategoriene er viktige, men Fremmedartsbasen inneholder mye tilleggsinformasjon som også må trekkes inn, bla utbredelse og spredningsveier
 - Internasjonalt nybrottsarbeid
- Ikke juridisk bindende
- Krav til aktsom atferd øker ved utsettinger av organismer oppført på lista, samt virksomhet eller tiltak som kan føre til spredning

Kunnskap om fremmede organismer (forts.)

Karplanter fordeling i risikokategorier

- [SE - Svært høy risiko \(71\)](#)
- [HI - Høy risiko \(64\)](#)
- [PH - Potensielt høy risiko \(155\)](#)
- [LO - Lav risiko \(201\)](#)
- [NK - Ingen kjent risiko \(331\)](#)

Utsiktet spredning (karplanter svært høy risiko)

- [fra gartneri \(3\)](#)
- [fra grøntanlegg \(42\)](#)
- [fra hagebruk \(3\)](#)
- [fra privathager \(55\)](#)
- [fra privatpersoners aktivitet \(3\)](#)
- [fra skogbruk \(4\)](#)
- [ukjent spredningsvei \(3\)](#)

Kunnskap om fremmede organismer (forts.)

Hvor finnes artene og hva er omfanget og tilstanden?

Kartlegging

- NB! Data bør legges inn på Artsobservasjoner.no
- Overvåking

Hvordan bekjempe artene?

- Prioritering av innsatsen; arter og områder
- Tiltak må være målrettet mot fremmede organismer uten å ha negativ påvirkning på stedegent biologisk mangfold
- Kunnskap: Fagus faktaark: bekjempelsesmetodikk for parkslirekne, lupin, kjempespringfrø, kjempebjørnekjeks, kanadagullris, russesvalerot og russekål
- Forskning: Behov for videreutvikling av bekjempelsesmetodikk
- Dele erfaringer – erfaringsbasert kunnskap viktig

Kap IV Fremmede organismer

- Lovkapittel IV Fremmede organismer §§ 28, 30, 31 og 32 er trådt i kraft
- Forslag til forskrift om innførsel og utsetting av fremmede organismer er under utarbeidelse
- Aktsomhetsbestemmelsen i § 28 gjelder
- Forskrift kan gis

Aktsomhetsplikten § 28

Utsetting

- Den som er ansvarlig for utsetting av levende eller levedyktige organismer i miljøet, skal opptre aktsomt, og så langt som mulig søke å hindre at utsettingen får uheldige følger for det biologiske mangfold. Utføres en utsetting i henhold til en tillatelse av offentlig myndighet, anses aktsomhetsplikten oppfylt dersom forutsetningene for tillatelsen fremdeles er til stede.

Treffe forebyggende tiltak

- Den som setter i verk virksomhet eller tiltak som kan medføre spredning eller utslipp av levende eller levedyktige organismer til steder der de ikke forekommer naturlig, skal i rimelig utstrekning treffe tiltak for å hindre dette.

Varslingsplikt

- Dersom det oppstår skade på biologisk mangfold eller fare for alvorlig skade på biologisk mangfold som følge av utsetting eller utilsiktet utslipp av fremmede organismer, skal den ansvarlige umiddelbart varsle myndigheten etter loven her, og treffe tiltak i samsvar med §§ 69 og 70, med mindre slik melde- og tiltaksplikt følger av annen lov.

Foto: Anne Kjersti Narmo

Foto: Åsmund Tysse

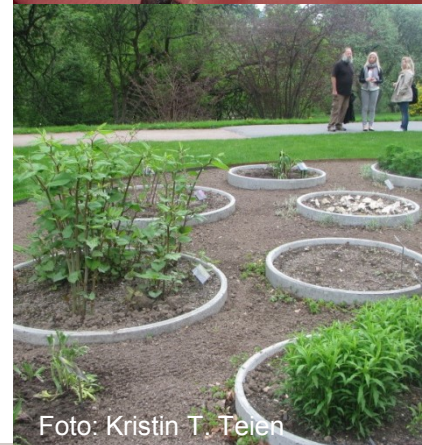

Foto: Kristin T. Teien

Nærmere om aktsomhetsplikten i § 28

- Dersom du utfører drift og vedlikehold i henhold til en offentlig tillatelse er aktsomhetsplikten oppfylt
- Informasjonsplikt
Krav om å informere f eks kunder, entreprenører om risiko og regelverk
- Forutsetningene for tillatelsen må fremdeles være til stede
- I framtiden kan dette være aktuelt dersom du har søkt og fått tillatelse til utsetting av fremmed organisme
- Dersom du ikke har fått tillatelse gjelder aktsomhetsplikten fullt ut

Nærmere om aktsomhetsplikten i § 28 forts.

- Krav gjelder den som er ansvarlig
- Størst betydning for utsetting som ikke er underlagt tillatelse – større utsetninger vs mindre utsetninger
- Så langt mulig hindre uheldige følger ved utsetting
- Krav om kunnskap om risiko og forebyggende tiltak
- Informasjonsplikt
- Det skal treffes tiltak for å hindre spredning
 - Krav til tiltak ved flytting av bla løsmasser
 - Krav til forsvarlig avfallshåndtering
- Varslingsplikt ved skade

Foto: Eva Dybwad Alstad

Nærmere om aktsomhetsplikten forts.

Eksempel på utsetting

Forholdet til
Miljøinformasjonsloven

Varslingsplikten

- miljøskade det sentrale

Eksempler der
varslingsplikten utløses

Foto: Lars E. Teien

Saksbehandling og aktsomhetsplikten

- Ikke krav til skriftlige vurderinger
- Ikke krav om at vurderingen skal følge av beslutningen
- Ikke krav om internkontroll
- Opp til virksomheten selv å utarbeide rutiner for overholdelse av aktsomhetsplikten
- Aktsomhetsplikten håndheves etter §§ 69-74

Arbeid med forskrift om innførsel og utsetting av fremmede organismer

- Plan om at forskriften sendes på høring før jul (DN)
- Forskriften berører mange organismegrupper og aktiviteter/næringer
- Utdyper lovens aktsomhetsbestemmelse
- Regulerer innførsel
- Regulerer utsetting – også i hager, parkanlegg, etc.

Forskriftsarbeid: innførsel og utsetting

Innførsel - landlevende planter

- unntatt fra krav om tillatelse
- vedlegg I: organismer som det er forbudt å innføre
- vedlegg III: organismer som ikke kan innføres uten tillatelse

Utsetting

- Vurderer utvidet adgang til å sette ut uten tillatelse når det ikke foreligger risiko for naturmangfoldet
- En del planter vil bli foreslått forbudt å sette ut
- Aktsomhetskravene sentrale for planter det ikke vil bli forbudt å sette ut
- Vurderer krav om skriftlig risikovurdering ved større utsettinger

Takk for oppmerksomheten!

Anne-Kjersti.Narmo@md.dep.no / 22 24 58 83
Gaute Voigt-Hanssen@md.dep.no / 22 24 58 94

